

Ала Петрушкевіч
Гродна

Шляхі ў паэзію Наталлі Арсенневай і Максіма Танка

Першы месяц восені – час іх прыходу ў гэты свет: Наталля Арсеннева нарадзілася 20-га верасня (1903), Максім Танк – 17-га (1912). Праз многія дзесяцігоддзі на Беларусі традыцыйна ўшаноўваецца ў гэтым месяцы толькі адно імя – Максіма Танка. А гэта азначае, што айчынная літаратура ўздываецца да вяршыняў з дапамогай ўсяго аднаго крыла: творчасці беларускіх савецкіх пісьменнікаў. Тое ж магутнае, няхай нават параненае крыло – літаратурнае замежжа – усё ніяк не набярэ належнага ўзлёту на Бацькаўшчыне.

Постаці Наталлі Арсенневай і Максіма Танка пастаўлены поруч невыпадкова. Яшчэ з 30-ых гадоў гэтыя паэты сталі *паэтычнымі ваякамі*¹ заходнебеларускай літаратуры. Максім Танк стаяў на чале яе актыўнай, дзейнай, змагарнай плыні, Наталля Арсеннева апявала высокую красу, Багдановіча «*ціхае каханьне*», пералучанае з рамансавага кантэксту ў *патрыятычна-настальгічны*².

Ужо ад самага пачатку сваёй творчасці Наталля Арсеннева і Максім Танк па-рознаму асэнсоўвалі свой шлях. Так, запеўны верш да зборніка паэткі «Пад сінім небам» – гэта шлях-накірунак яе слова *Ад злых, няветлых песняў гора // ад змогаў шэрае зямлі // у неба сіню,*

¹ У. Калеснік, *Наталля Арсеннева: Віленскія гады*, «Літаратура і мастацтва», 1997, 9 снежня, с. 14.

² А. Адамовіч, *Наталля Арсеннева «Між берагамі»*, (у:) *Арсеннева Наталля, Між берагамі*. Выбар паэзіі. 1920–1970, Нью-Ёрк 1979, с. XXV.

у неба мора³. А Максім Танк у адным з першых вершаў «Песня» (1931) заклікае сваю паэзію: *Ляці ты туды, дзе звiняць яшчэ пугы, ... // Дзе гора пануе з няволяю лютай.*

Збліжае вершы матыў руху, лёту, палёту. Раз'ядноўваюць – накірунак (у Н. Арсенневай – да нябесных высяў, *у край бязь сьценыў*, у М. Танка – да зямных сцёжак) і мэты (у М. Танка: *І ў сэрцах будзі ты надзеі жывыя; Змагацца за волю вядзі ўсіх бяздольных*; у Н. Арсенневай – да жыцця нязнанага, дзіўнага, жыцця-натхнення без слёз, турбот).

Асэнсаванне, чым ёсць іх творчасць, і надалей разводзіла паэтаў па розных шляхах:

Сонца вяснянае ў золаце косаў,
срэбныя вербы на плёсах бялёсых,
восені зырка-чырвонай пажары,
ночныя зводы і ночныя чары... –
вершы мае⁴.

У такіх вершах Наталлі Арсенневай даследчыкі адзначаюць *зменлівасць, складанасць колеравай палітры, лёгкую плыткасць або драматычную напружанасць святла*⁵.

Вершы М. Танка “Мы яшчэ ўсіх шляхоў не апелі”, “Эх вы, песні”, “У маршы” – гэта песні гневу, болю, што гартуюць свае сілы да змагання:

Мы яшчэ ўсіх шляхоў не апелі,
Не змаглі з жыцця нашага плесняў,
І не ўсе навальніцы, мяцелі
Адзвінелі на струнах песняў⁶.

Дарогі Наталлі Арсенневай і Максіма Танка перасякліся не толькі ў паэзіі, але і ў жыцці. Яны не маглі не сустрэцца. Упершыню гэта адбылося 21 снежня 1937 года на вечарыне, што ладзіла Беларускае навуковае таварыства. Гэтую дату падае Максім Танк у апублікаваным

³ Н. Арсенневай, *Між берагамі*, с. 27.

⁴ Н. Арсенневай, *Між берагамі*, с. 7.

⁵ Л. Тарасюк, *Пад небам паэзіі: творчасць Н. Арсенневай 20–30-ых гг.*, “Полымя” 1995, № 6, с. 251.

⁶ М. Танк, *Збор твораў у шасці тамах. Вершы. Паэмы 1930–1945*, Мінск 1978, т. 1, с. 50.

дзённіку “Лісткі календара”. Наталля Арсеннева ва ўспамінах сцвярджае, што была зіма 1935 года. Відавочна, што паэтка памылілася. Бо гэты ж год, 1937, падае і А. Адамовіч у прадмове ды выбранага “Між берагамі”. Ды і часопіс “Беларускі леталіс” азваўся на тую падзею, змясціў фотаздымак. Было гэта ў 1937 годзе.

Месца сустрэчы невыпадковае, знакавае – Вільня. Цэнтр заходнебеларускай культуры. Для Наталлі Арсенневай – улюбёны горад, калыска яе маленства, шляхі юнацтва, найсвятлейшая мроя ў далёкім заакіяньскім жыцці. Для Максіма Танка Вільня гэтак жа блізкая, але – інакш: тут ён шукае і знаходзіць сваё, вясковае:

Неяк хутка прывык я да Вільні. Можа таму, што вуліцы акраін, дзе я тулюся, мала чым адрозніваюцца ад вясковых. Летам тут можна сустрэць коней, кароў, коз, пачуць, як голасна пераклікаюцца пеўні, восенню гэтыя вуліцы пахнуць сенам, гароднінай, садавінай, зімой – бярозавым ды сасновым дымам з комінаў, а вясной – верхаводкай, капяжамі, балотам⁷.

Сустрэча была не шэраговай. Пакінула след у душы і Наталлі Арсенневай, і Максіма Танка. У згаданых вышэй успамінах на эміграцыі паэтка пісала: *Чытала тут свае вершы. Ізноў цесна сутыкнулася з усімі старымі знаёмымі, пазнала новых. Максім Танк і ягоная творчасць зрабілі на мяне вялікае ўражанне*⁸. Лаканічна, але – не хаваючы пачуццяў.

Запіс, зроблены ў дзённіку Максіма Танка, даволі вялікі. Высока ацэньваючы творчасць Наталлі Арсенневай, паэт робіць гэта надта абачліва, з самага пачатку заяўляючы: *Агулам, я – не прыхільнік яе паэзіі...* Але мастак у змагарным Танку на нейкі момант бярэ верх, на задні план адыходзяць агаворкі і перад намі паўстае вельмі трапная характарыстыка творчасці паэткі: *...Некаторыя яе вершы, прачытаныя на гэтым вечары, мне спадабаліся сваім лірызмам, вобразнасцю. Трэба прызнаць, што са сваіх інтымных пачуццяў яна ўмее вязаць прыгожыя карункі. Зараз пасля доўгага маўчання яна перажывае нейкі стан прабуджэння*⁹. Заканчваецца ж запіс зусім іншым настроем. Малады паэт адназначна адмяжоўваецца ад Наталлі Арсенневай з-за ідэйных перакананняў. Стрыманасць пераходзіць у непрыязнасць, а то і варожасць: *Я заўважыў, што сярод прысутных было*

⁷ М. Танк, *Лісткі календара*, Мінск 1970, с. 15.

⁸ Н. Арсеннева, *Выбраныя творы*, Мінск 2002, с. 473.

⁹ М. Танк, *Лісткі календара*, с. 123.

шмат сватоў, якім хацелася, каб паміж намі завязалася нейкая творчая дружба. Няўжо яны не бачаць, што мы – людзі рознага складу, розных поглядаў? Выпадкова сустрэліся і не ведаю, ці сустрэнемся больш калі¹⁰.

Ніхто сёння пэўна не можа сказаць, ці не давалося Максіму Танку, рыхтуючы да друку свае дзённікі ў 1970 годзе, рэдагаваць запіс, пазначаны той датай. Бясспрэчна наступнае: калі б тут была толькі станоўчая ацэнка творчасці Наталлі Арсенневай, асобы, якую згадваць на той час наогул было небяспечна, то ці застаўся б гэты запіс у кнізе, выдадзенай на пачатку сямідзесятых?

Пра тое, што насамрэч прыхільнасць да Наталлі Арсенневай у паэта засталася, сведчыць многае. Неаднойчы ён будзе пазней апекавацца апальнай паэткай. Так, перад ейнай ссылай у Казахстан менавіта Максім Танк дапамог ёй уладкавацца на працу ў Вялейцы ў рэдакцыю мясцовай “Сялянскай газеты”, дзе колішнія знаёмства перарасло ў сяброўства: *Мы вельмі пасябравалі з Танкам і ягонай Любай*¹¹.

Разам з Максімам Танкам і Міхасём Машарам на пачатку сакавіка 1940 г. Наталля Арсеннева была запрошана ў Мінск на сустрэчу з сябрамі Саюза беларускіх пісьменнікаў. Самае запамінальнае ўражанне было і самым балючым: *Кучар зрабіў Танку цікавую заўвагу, калі мы раз ішлі Савецкай вуліцай*¹². Слова “цікавую” тут відавочны эўфемізм. Хутчэй – недарэчную, незразумелую. Далей жа падаецца вельмі трапная, крыху з гумарам характарыстыка М. Танка: *Танк, вядома, як Танк, ішоў, смяяўся, голасна гаварыў па-беларуску, бо па-іншаму ён ці ўмеў*. Тут маецца на ўвазе не іншая мова, а звонкагалоссе, якога ў горадзе няпроста пазбыцца ўраджэнцу шырокіх лугоў і ніў. Пра тое Максім Танк таксама пісаў у “Лістках календара”: *Вярнуўшыся ў Вільню, і я доўга не магу прывыкнуць да гарадской сцішанай гамонкі, якой толькі можна запоўніць невялічкі пакой, а не поле або гэты лес*¹³.

Вось тое “цікавае” Кучарава: *“Не гаварыце так голасна па-беларуску, у нас гэта не прынята”. І гэта ў сэрцы Беларусі – Менску!*¹⁴ Заўвага ўспрынята Наталляй Арсенневай, беларускай паэткай, як абраза. А як гэта ўспрыняў Максім Танк? Хутчэй гэтак жа, але ў “Ліст-

¹⁰ Тамсама.

¹¹ Н. Арсеннева, *Выбраныя творы*, с. 475.

¹² Тамсама.

¹³ М. Танк, *Лісткі календара*, с. 19.

¹⁴ Н. Арсеннева, *Выбраныя творы*, с. 475.

ках календара”, тых, што выдадзены за савецкім часам, мы пра гэта не прачытаем.

Максім Танк быў адзіным, хто даслаў ссыльнай паэтцы ліст у Казахстан. Гэта быў надзвычай смелы ўчынак. Не адварнуўся ад яе і павяртанні: дапамог уладкавацца на працу ў рэдакцыі газеты ў Беластоку, знайскі кватэру. Ды і клопат пра вызваленне Наталлі Арсенневай з боку Максіма Танка, пэўна, быў не апошняй прычынай дзеля яе вяртання.

У сваім архіве паэт бярог фотаздымкі з той памятнай сустрэчы. Адзін з іх, дзе Максім Танк разам з Наталляй Арсенневай і Янкам Шутовічам на віленскай вуліцы, быў надрукаваны толькі ў 1993 годзе ў часопісе “Роднае слова”. Іншаму фотаздымку, на якім толькі Наталля Арсеннева і Максім Танк (*Увесь вечар мы сядзелі побач. Гаспадар нават нас сфатаграфавалі*¹⁵), пашанцавала больш: ён быў надрукаваны ў часопісе “Беларускі летапіс”. Якія шчырыя, адкрытыя ўсмешкі на іх дасканалы прыгожых тварах. Усмешкі – не проста поза перад аб’ектывам. Відаць, нейкі дасціпны жарт расмяшыў паэтаў.

Сустрэча стала працягам той дыскусіі, што ўжо пачалася між Наталляй Арсенневай і маладымі паэтамі. Пачатак ёй паклаў вядомы верш паэткі, які так і называўся “Маладым паэтам” і быў надрукаваны ў тым жа “Беларускім летапісе” (№ 1 за 1936 г.). Упершыню ў гэтым вершы сустракаем надзвычай натуральнае для лірыкі Наталлі Арсенневай параўнанне-пераўвасабленне лірычнай гераіні і восені – яе ўлюбёнай пары. Але не гэта тут галоўнае. Аўтарцы, відаць, патрэбна было (і сабе самой) вытлумачыць, чым ёсць яе паэзія, яе шлях. Нельга згадзіцца, што тут *прызнанне нейкай сваёй нявартасці*¹⁶. Хутчэй – сцверджанне, што краса – усюды, у кожнай найдрабнейшай, кволай былінцы, у кожнай праяве свету, што яшчэ не была ўбачана іншымі. Ідэя *стаю над жыццём* і сапраўды не ёсць *ключ да разумення творчасці паэткі*¹⁷. Гэта, магчыма, погляд з пэўнай адлегласці на тых, што ішлі іншай дарогай. Як погляд восені на веснавое разводдзе. Але – не сыход са свайго шляху:

Нібы жоўтая восень,
стаю над жыццём
і гляджу на яго,
хоць навокал – змаганне.

¹⁵ М. Танк, *Лісткі календара*, с. 123.

¹⁶ Л. Тарасюк, *Пад небам паэзіі: творчасць Н. Арсенневай 20–30-ых гг.*, с. 257.

¹⁷ Тамсама.

Мае вершы –
над сонным балотам трысьцё,
ймгла сівая асеньняга раньня¹⁸.

Як справядліва адзначыў літаратуразнаўца Мікалай Мішчанчук, *Наталля Арсеннева вызначаецца найперш уменнем спаборнічаць у сваіх творах з іншымі творцамі, шукаць свае варыянты мастацкага рашэння праблемаў...*¹⁹. Можна дапоўніць: весці дыскусію шляхетна, ненавязліва сцвярджаючы сваё, але прымаючы і іншае.

Ужо ў той дзень, мяркуючы па запісу, Максім Танк вырашыў і сваю пазіцыю выказаць вершам: *Дарогі нашы разыходзяцца ў процілеглых напрамках. Відаць, калі буду нешта пісаць, і выкажу гэтую сваю думку*²⁰. Верш быў напісаны даволі хутка, праз чатыры дні, 5 студзеня і пад назвай “Нашы шляхі”, з прысвячэннем Наталлі Арсенневай быў змешчаны ў часопісе “Калоссе” (№ 1 (10) за 1937 г.). За савецкім часам гэты твор не друкаваўся. Нават у шасцітомны збор не ўвайшоў з-за крамольнага прысвячэння.

У цэнтры верша – вобраз шляхоў, дарогаў. Гэта лейтматыў не толькі многіх твораў паэта, але і дзённіка М. Танка. Аўтар неаднойчы раздумваў над сэнсам свайго шляху і ў жыцці, і ў творчасці. Да прыкладу, 29.07.1935 Максім Танк пісаў пра сваю неабыякавасць да розных літаратурных школаў. Надзвычай метафарычна характарызаваў паэзію Заходняй Беларусі: *Паэзія наша – цяжкая, як камень, вырваны з бруку пад час вулічных баёў, немілагучная – як стогн ці крык, чырвоная – як пралітая кроў. Іншай яна на сёння і не можа быць*²¹.

Малады паэт быў надта катэгарычным. Да “нашай” ён, зразумела, ніяк не далучаў паэзію Наталлі Арсенневай, пясчотную і далікатную, як лёгкія воблакі, прыгожую, як вытканая рукою майстра карункі, мілагучную, як літанне да Творцы, сінюю, як бяздоннае неба, што адбіваецца ў вачах вясновых красак.

Максім Танк быў пэўны: ад уплыву розных літаратурных школаў яго ратуе *адчуванне галоўнага напрамку – дарогі*²². Што ляжала ў аснове гэтага шляху? На чым грунтавалася ўпэўненасць паэта ў сваёй

¹⁸ Н. Арсеньнева, *Між берагамі*, с. 77–78.

¹⁹ М. Мішчанчук, “*Між берагамі*”: Лёс і творчасць Наталлі Арсенневай, “Роднае слова”, 1993, № 1, с. 24.

²⁰ М. Танк, *Лісткі календара*, с. 123.

²¹ Тамсама, с. 32.

²² Тамсама.

перавазе? Як слушна сцвярджае Уладзімір Калеснік, гэта – *ідэал духоўнай перавагі ўдзельнікаў рэвалюцыйна-вызваленчага руху, ...якая давала нафас усёй яго творчасці*²³. Эстэтычная вартасць паэзіі, бясспрэчна, прызнавалася, але ставілася не на прээдні план. У іншай сваёй працы літаратуразнаўца пацвярджае тую ж думку: *Паэт верыць у сваю дарогу таму, што яна цяжкая, сумленная дарога пакут і барацьбы*²⁴.

Верш “Нашы шляхі” пачынаецца не па-танкаўску плаўнай, цягучай мелодыяй, ва ўлонні якое, аднак, пульсуюць непрымірымые супярэчнасці: баявітае, імклівае, маршавае – “крок” і павольнае, расцягнутае, аморфнае, нежышчэвае – “шум трысьця”:

Нашы дарогі расходзяцца здаўна пад зорамі.
На адной чуюм крок, на другой – шум трысьця...²⁵

Праз увесь верш – адмежаванне ад *сіратлівых сузор’яў* паэзіі Наталлі Арсенневай, сцверджанне сваёй праўды, сілы, дарогі. Часам паэт дазваляе сабе выпадны не зусім справядлівыя:

Любіш край за бярозы, за месяц, за восені дзіўныя,
а тым больш яго нам як, скажы, ня любіш?
калі нівы і рэкі, палотны азёр пераліўныя,
калі песні, што б’юць жывой сілай крыніц, –
нам гавораць аб долі сярмяжнай аратага...²⁶

Праз гэтае “нам” Максім Танк як бы адлучае Наталлю Арсенневу не толькі ад ідэйных, але і духоўных арыенціраў, ад “натуральнай” беларушчыны з яе бедамі і трываннямі. Так, паэтка, узгадаваная ў гарадскім асяроддзі, у інтэлігентнай, матэрыяльна забяспечанай сям’і рускага вайскоўца, з дзяцінства і сапраўды была далёкай ад *домі сярмяжнай аратага*. Але ўсё гэта мінула з пачаткам вайны, бежанствам, беспрытульнасцю, сіроцтвам. На гэтым шляху спазнала сям’я будучай паэткі шмат пакутаў, стратаў. Праз гэта ўпершыню была далучана да жыцця беларускага сялянства: *Месяцы, пражытыя ў голадзе і холадзе, выйшлі мне на вялікую карысць. Справа ў тым, што тут я*

²³ У. Калеснік, *Максім Танк: Нарыс жыцця і творчасці*, Мінск 1981, с. 27.

²⁴ У. Калеснік, *Паэзія змагання: Максім Танк і заходнебеларуская літаратура*, Мінск, 1959, с. 219.

²⁵ Н. Арсеньева, *Між берагамі*, с. XVII.

²⁶ Тамсама.

ўпершыню сутыкнулася... з беларускаю вёскаю і найчысцейшаю беларускаю моваю²⁷. Сутыкнулася, каб стаць у будучым не проста паэткай, а паэткай беларускай. Таму зусім невыпадковым бачыцца ў яе творчасці вобраз беларускага селяніна з верша “Стары Сымон”, створаны ў лепшых традыцыях нашаніўскай літаратуры. Згадаем вобразы з твораў Алаізы Пашкевіч: Мацея з апавядання “Прысяга над крыва-вымі разорами”, Сымона і Сцяпана з апавядання “Асеннія лісты”.

Вобраз старога Сымона надзвычай блізкі і да вобразаў беларускіх сялян з вершаў Максіма Танка “Песня кулікоў” і “Спатканне”. Той жа спакутаваны стары бацька, сын якога, *хоць нічога не зрабіў благога*, – у няволі. Але калі сыны ў вершах Максіма Танка у астрогах польскіх, то ў Наталлі Арсенневай – у савецкім ГУЛАГу: *у тайзе сьсякае з хвоямі жыццё*. Герой балюча перажывае новую (ужо каторую за немалы век!) акупацыю. Веры, што нямецкія ўлады здольны зрабіць шчаслівым гэты край, у старога Сымона няма. Ягоны клопат – клопат бацькі, земляроба: дачакацца сыноў, засеяць зямлю:

Ды дасі ж ты веры, каб штыхом ці куляй
хтось прынесці шчассёце або й волю мог?
Дось крыві старому,
і зямля-матуля
ня штыхоў чакае... Ёй карціць нарог²⁸.

Наталля Арсеннева і сама разумела, што ідзе па зусім іншым шляху. Гэтак пісала пра створаныя ў 30-ых гадах паэмы: *Злашчасная “Князёўна”, якая столькі крыві напсавала Танку*²⁹. На жаль, паэму гэту сёння прачытаць немагчыма: няма ні ў выдадзеным у Амерыцы выбары паэзіі, ні ў кнігазбораўскім выданні. Відавочна, ужо сама гераіня твора была недаспадобы маладому змагару Танку. Згадваючы пра іншыя дзве паэмы “Вяселле” і “Лілейкі”, што зніклі без следу, паэтка адзначае: *Здаецца, што рэчы гэтыя не былі такія ўжо благія*, і адзіны грэх за імі быў, што яны не ішлі крок у крок, маршам па халодным бетоне із сучаснасцю³⁰. Гэта разуменне можна аднесці і да ўсёй творчасці паэткі: не ішла маршам.

Поруч з змагарнымі матывамі, маршавымі інтанацыямі ў лірыцы Максіма Танка давераснёўскай пары сустракаем радкі, напоўненыя

²⁷ Н. Арсеннева, *Выбраныя творы*, с. 467.

²⁸ Н. Арсеннева, *Між берагамі*, с. 88.

²⁹ Н. Арсеннева, *Выбраныя творы*, с. 473.

³⁰ Тамсама.

глыбокім лірызмам. Ствараецца ўражанне, што ягоны герой, стомлены сваёй змагарнай дарогай, прыпыняецца на момант, каб заглыбіцца ў суладдзе прыроды, перадаць таямніцу спрадвечнай цішыні:

Ціха, так ціха – ні ветру, ні шуму...
Быццам лес белую думае думу³¹.

Але ягоная дарога прымушае ўсё ж ісці далей і наперад:

Цяжка ісці, прыстаюць ужо ногі, –
Толькі мне нельга спачыць ля дарогі,
Нельга спыніцца ў дрымотным бары...
Трэба няспынна ісці да зары!³²

Гераіня Наталлі Арсенневай, наадварот, імкнецца да прыроднай гармоніі, здольна бясконца слухаць цішыню. Яе ўлюбёная пара сутак – час *маўклівы змяркання*. Пад знакам цішыні, маўчання адбываюцца несупынныя змены ў прыродзе, у настроі:

Сыплюцца з клёнаў лісты,
сыплюцца ціха, маўкліва,
крыюць зямлю і кусты
пражаю жоўтай, шасьцівай³³.

Адметны шлях Наталлі Арсенневай выбраны свядома, у яе – свая мэта: дакрануцца да суладдзя вечнай красы, адчуць і зразумець яе, растварыць у ёй свае душэўныя пакуты:

Я ішла... Ціхі месяц глядзеў з вышыны,
Расыпаючы ласкі і сны.
І хоць прыкра ў той вечар балела душа,
Я глядзела у неба і йшла...³⁴

Ёсць яшчэ адзін значны момант, які збліжае творчасць паэтаў: любоў да беларускага фальклору, наследаванне народнапесенных матываў, выкарыстанне фальклорных сюжэтаў. Творы часам нараджаліся ад запалых у душу гукаў народнай песні: *Аднекуль з'явілася мелодыя. Яна кужэльнай ніткай пацягнула за сабой вобразы, вобразы – рыфмы*,

³¹ М. Танк, *Збор твораў у шасці тамах*, т. 1, с. 71.

³² Тамсама.

³³ Н. Арсеньнева, *Між берагамі*, с. 19.

³⁴ Н. Арсеннева, *Выбраныя творы*, с. 45.

апошнія ляглі ў верш. А ўвесь гэты абвал выклікала мелодыя забытай матчынай песні...³⁵. Вобраз кужэльнай ніткі, што сплывае з прасніцы разам з матчынай песняй – як жа сугучна гэта вершу Наталлі Арсенневай “Маці”:

Маці!

За кужэльную нітку даўжэйшы твой смутак па нас,

За кужэльную шэрую нітку з твайго калаўроту³⁶.

Шляхі Наталлі Арсенневай і Максіма Танка разышліся назаўсёды ў гады вайны. Тут будзе дарэчы слова Валянціна Тараса, мудрае, мужнае і шчырае:

З таго часу прайшло шэсць з гакам дзесяцігоддзяў, і нельга, немагчыма для нармальнага чалавека жыць колішнім нянавісьцю, зацятай непрымірымасцю да ўсіх тых суайчыннікаў, якія ў гады вайны апынуліся на нямецкім баку, асабліва да паэтаў, пісьменьнікаў, мастакоў. Творы не нясуць адказнасці за тыя ці іншыя ўчынкі аўтараў, творчасць паэта, пісьменьніка, мастака ня можа быць закрэслена нейкім фактам ягонай біяграфіі ці нейкім адным творам. Літаратура, мастацтва, наагул культура непадзельная на “чыстыя” і “нячыстыя”, на “наскія” і “нянаскія” – усе сапраўдныя творцы наскія! І Аркадзь Куляшоў, і Наталья Арсеньнева, і Максім Танк, і Ларыса Геніюш дзеці адной маці – Беларусі, усе любілі яе кожны па-свойму, усе, ідучы рознымі дарогамі, сышліся ў адным Доме – у Доме беларускай паэзіі. А сапраўдная паэзія не бывае ні савецкай, ні антысавецкай – яна проста Паэзія”³⁷.

Так, лёс развёў іх па розных дарогах. На розных кантынентах знайшлі свой прытулак Наталля Арсеннева і Максім Танк. Але свяціла ім адна і тая ж зорка – Паэзія, слугавалі яны аднаму Краю – Беларусі.

SUMMARY

In the article the creative and personal relations two most known Westbelorussian poets Natalla Arsienneva and Maxim Tank are considered. The representatives of various directions in the literature which has been brought up in various social cultural conditions they by the creativity served one purposes – future of Belarus.

³⁵ М. Танк, *Лісткі календара*, с. 9.

³⁶ Н. Арсеньнева, *Між берагамі*, с. 180.

³⁷ В. Тарас, *Хлапчук са старога здымку*, “Дзеяслоў”, 2005, № 15, с. 183.